

colloquium-journal

ISSN 2520-6990

Międzynarodowe czasopismo naukowe

**Jurisprudence
Economic sciences
Pedagogical sciences
Sociological sciences
Psychological sciences
Physical education and sports**

№23(75) 2020

Część 2

colloquium-journal

ISSN 2520-6990

ISSN 2520-2480

Colloquium-journal №23 (75), 2020

Część 2

(Warszawa, Polska)

Redaktor naczelny - **Paweł Nowak**
Ewa Kowalczyk

Rada naukowa

- **Dorota Dobija** - profesor i rachunkowości i zarządzania na uniwersytecie Koźmińskiego
- **Jemielniak Dariusz** - profesor dyrektor centrum naukowo-badawczego w zakresie organizacji i miejsc pracy, kierownik katedry zarządzania Międzynarodowego w Ku.
- **Mateusz Jabłoński** - politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki.
- **Henryka Danuta Stryczewska** – profesor, dziekan wydziału elektrotechniki i informatyki Politechniki Lubelskiej.
- **Bulakh Iryna Valerievna** - profesor nadzwyczajny w katedrze projektowania środowiska architektonicznego, Kijowski narodowy Uniwersytet budownictwa i architektury.
- **Leontiev Rudolf Georgievich** - doktor nauk ekonomicznych, profesor wyższej komisji atestacyjnej, główny naukowiec federalnego centrum badawczego chabarowska, dalekowschodni oddział rosyjskiej akademii nauk
- **Serebrennikova Anna Valerievna** - doktor prawa, profesor wydziału prawa karnego i kryminologii uniwersytetu Moskiewskiego M.V. Lomonosova, Rosja
- **Skopa Vitaliy Aleksandrovich** - doktor nauk historycznych, kierownik katedry filozofii i kulturoznawstwa
- **Pogrebnaya Yana Vsevolodovna** - doktor filologii, profesor nadzwyczajny, stawropolski państwowy Instytut pedagogiczny
- **Fanil Timeryanowicz Kuzbekov** - kandydat nauk historycznych, doktor nauk filologicznych. profesor, wydział Dziennikarstwa, Bashgosuniversitet
- **Kanivets Alexander Vasilievich** - kandydat nauk technicznych, docent wydziału dyscypliny inżynierii ogólnej wydziału inżynierii i technologii państwowej akademii rolniczej w Połtawie
- **Yavorska-Vitkovska Monika** - doktor edukacji, szkoła Kuyavsky-Pomorsk w bidgoszczu, dziekan nauk o filozofii i biologii; doktor edukacji, profesor
- **Chernyak Lev Pavlovich** - doktor nauk technicznych, profesor, katedra technologii chemicznej materiałów kompozytowych narodowy uniwersytet techniczny Ukrainy „Politechnika w Kijowie”
- **Vorona-Slivinskaya Lyubov Grigoryevna** - doktor nauk ekonomicznych, profesor, St. Petersburg University of Management Technologia i ekonomia
- **Voskresenskaya Elena Vladimirovna** doktor prawa, kierownik Katedry Prawa Cywilnego i Ochrony Własności Intelektualnej w dziedzinie techniki, Politechnika im. Piotra Wielkiego w Sankt Petersburgu
- **Tengiz Magradze** - doktor filozofii w dziedzinie energetyki i elektrotechniki, Georgian Technical University, Tbilisi, Gruzja
- **Usta-Azizova Dilnoza Ahrarovna** - kandydat nauk pedagogicznych, profesor nadzwyczajny, Tashkent Pediatric Medical Institute, Uzbekistan

    SlideShare

INDEX
INTERNATIONAL

COPERNICUS

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

«Colloquium-journal»

Wydrukowano w «Chocimska 24, 00-001 Warszawa, Poland»

E-mail: info@colloquium-journal.org

<http://www.colloquium-journal.org/>

CONTENTS

PEDAGOGICAL SCIENCES

Шевчук М.В., Шевченко В.Г., Зорина А.А.

ТЕХНОЛОГИЯ ВИРТУАЛЬНОЙ РЕАЛЬНОСТИ КАК ОДИН ИЗ ТРЕНДОВ СОВРЕМЕННОГО
ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА4

Shevchuk M.V., Shevchenko V.G., Zorina A.A.

VIRTUAL REALITY TECHNOLOGY AS ONE OF THE TRENDS OF THE MODERN EDUCATIONAL PROCESS4

PSYCHOLOGICAL SCIENCES

Потебня А.Н., Троцкий О.В., Москалёв Н.В., Слепченко Ю.В.

ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ ТИПОЛОГИЯ РАБОТНИКОВ, ПРЕДСТАВЛЯЮЩИХ ОПАСНОСТЬ ДЛЯ
ПРОИЗВОДСТВЕННОГО ПРОЦЕССА7

Potebnya A.N., Troshchy O.V., Moskalev N.V., Slepchenko Y.V.

PSYCHOLOGICAL TYPOLOGY OF WORKERS POSE A DANGER TO THE PRODUCTION PROCESS7

Потебня А.Н., Троцкий О.В., Москалёв Н.В., Дзюба Р.С.

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ПРИЧИНЫ ВОЗНИКНОВЕНИЯ ОПАСНЫХ СИТУАЦИЙ
И ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ ТРАВМ8

Potebnya A.N., Troshchy O.V., Moskalev N.V., Dzyuba R.S.

PSYCHOLOGICAL CAUSES OF HAZARDOUS SITUATIONS AND WORK-RELATED INJURES8

SOCIOLOGICAL SCIENCES

Потебня А.Н., Троцкий О.В., Москалёв Н.В., Слепченко Ю.В.

ОСНОВНЫЕ ВИДЫ КОММУНИКАЦИЙ В СИСТЕМЕ СВЯЗЕЙ С ОБЩЕСТВЕННОСТЬЮ В ОРГАНАХ ВЛАСТИ10

Potebnya A.N., Troshchy O.V., Moskalev N.V., Slepchenko Y.V.

THE MAIN TYPES OF COMMUNICATIONS IN THE SYSTEM OF PUBLIC RELATIONS IN GOVERNMENT10

Потебня А.Н., Троцкий О.В., Слепченко Ю.В., Дзюба Р.С.

ДИСТАНЦИОННОЕ ОБУЧЕНИЕ В СИСТЕМЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ: ПРЕИМУЩЕСТВА, НЕДОСТАТКИ И
ПЕРСПЕКТИВЫ11

Potebnya A.N., Troshchy O.V., Slepchenko Y.V., Dzyuba R.S.

DISTANCE LEARNING IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM: ADVANTAGES, DISADVANTAGES
AND PROSPECTS11

PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS

Тхакумачева Ю.Б., Чувакин А.Л., Ушко Ю.Д., Тутаришев А.К.

ОСОБЕННОСТИ ПОСТОРОЕНИЯ ФИЗИЧЕСКОЙ НАГРУЗКИ НА ЗАНЯТИЯХ ОЗДОРОВИТЕЛЬНОЙ
ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРОЙ С ЖЕНЩИНАМИ В ПОСЛЕРОДОВОМ ПЕРИОДЕ13

Tkhakumacheva Y.B., Chuvakin A.L., Ushkho Y.D., Tutarishev A.K.

PECULIARITIES OF THE STRUCTURE OF PHYSICAL EXERCISE IN THE LESSONS OF HEALTHY PHYSICAL
EDUCATION WITH WOMEN IN THE POSTNATAL PERIOD13

ECONOMIC SCIENCES

Pushkova A.D., Babenko A.A.

JUSTIFICATION OF INVESTMENT PROJECT ACCEPTANCE BASED ON THE EXAMPLE OF CREATING A DIGITAL ENVIRONMENT FOR TELECOMMUNICATIONS COMPANIES (COMPANY "MEGAFON")16

Балабанова А.О.

ЦИФРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СЛУЖБЫ ПРИЕМА И РАЗМЕЩЕНИЯ САНАТОРИЯ18

Balabanova A.O.

DIGITAL TECHNOLOGIES IN THE ACTIVITIES OF THE RECEPTION AND ACCOMMODATION SERVICE OF THE SANATORIUM18

Букатов Е.Б.

ОСОБЕННОСТИ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ЦЕН НА ЛЕКАРСТВЕННЫЕ СРЕДСТВА20

Bukatov Ye.B.

FEATURES OF STATE REGULATION OF PRICES FOR MEDICINES.....20

Гарбар Ж.В.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ВІННИЦЬКОГО РЕГІОНУ В КОНТЕКСТІ ДЕМОГРАФІЧНИХ АСПЕКТІВ РОЗВИТКУ24

Harbar Zh.V.

CURRENT TRENDS IN THE FORMATION OF LABOR POTENTIAL OF FARMS IN THE VINNYTSIA REGION IN THE CONTEXT OF DEMOGRAPHIC ASPECTS OF DEVELOPMENT24

Логоша Р. В.

АВТОРСЬКА ТЕОРІЯ ІДЕНТИФІКАЦІЇ РИНКІВ.....34

Logosha R.V.

AUTHOR'S THEORY OF MARKET IDENTIFICATION.....34

Лоза А.А.,

Егорова Е.Н.
ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ VR-ТУРИЗМА ВО ВРЕМЯ КРИЗИСА И ПАНДЕМИИ 202047

Loza A.A.,

Egorova E. N.
TRENDS AND PROSPECTS OF VR TOURISM DEVELOPMENT DURING THE CRISIS AND PANDEMIC 202047

JURISPRUDENCE

Архипова А.О.

ПОНЯТИЕ И ВИДЫ ПРОЦЕДУР НЕСОСТОЯТЕЛЬНОСТИ (БАНКРОТСТВА)49

Arkhipova A. O.

CONCEPT AND TYPES OF INSOLVENCY (BANKRUPTCY) PROCEDURES).....49

Лебедев Д.В.

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ПРОБЛЕМ ПРАВООЩИТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В США И РОССИИ.51

Lebedev D.V.

COMPARATIVE ANALYSIS OF HUMAN RIGHTS PROBLEMS IN THE USA AND RUSSIA.51

в 1990-х годах. Здоровье экон. 14 (3), 269–292 (2005). <https://doi.org/10.1002/hec.931>.

10. Fogler S, Zimmermann N, Ferrario A, Wirtz W.J, Babar Z.W.: Problems and opportunities for policies in the field of pricing and reimbursement of medicines. J. Pharm. Policy Pract. 8 (Appendix 1), E1 (2015). <https://doi.org/10.1186/2052-3211-8-s1-e1>.

11. Rémuzat C, Urbinati D, Mzoughi O, El Hammi E, Belgaied W, Toumi M.: Overview of external reference pricing systems in Europe. J Mark Access Health Policy, 3 (2015) <https://doi.org/10.3402/jmahp.v3.27675>.

УДК 331.101.262:332.43

Гарбар Ж.В.

*доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри аграрного менеджменту та маркетингу,
Вінницький національний аграрний університет*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ВІННИЦЬКОГО РЕГІОНУ В КОНТЕКСТІ ДЕМОГРАФІЧНИХ АСПЕКТІВ РОЗВИТКУ

Harbar Zh.V.

*Doctor of Economics, Associate Professor,
Professor of the Department of Agrarian Management and Marketing,
Vinnytsia National Agrarian University*

CURRENT TRENDS IN THE FORMATION OF LABOR POTENTIAL OF FARMS IN THE VINNYTSIA REGION IN THE CONTEXT OF DEMOGRAPHIC ASPECTS OF DEVELOPMENT

Анотація.

У статті визначено сучасні тенденції формування трудового потенціалу фермерських господарств Вінницького регіону в контексті демографічних аспектів розвитку. Розглянуто демографічну ситуацію в сільській місцевості Вінницької області. Доведено, що успішний розвиток фермерських господарств можливий за умови формування в них трудового потенціалу, характерними рисами якого є висока працездатність та відповідна фахова підготовка.

Abstract.

The article identifies current trends in the formation of labor potential of farms in the Vinnytsia region in the context of demographic aspects of development. The demographic situation in rural areas of Vinnytsia region is considered. It is proved that the successful development of farms is possible under the condition of formation of labor potential in them, the characteristic features of which are high efficiency and appropriate professional training.

Ключові слова: *трудова потенція, фермерське господарство, населення, демографічні процеси, сільські території.*

Keywords: *labor potential, farming, population, demographic processes, rural areas.*

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку суспільства, який характеризується кризовими явищами в економіці, соціальними суперечностями, вимагає пильної уваги до формування й ефективного використання трудового потенціалу, особливо у сільському господарстві. Фермерські господарства у нашій країні є одним із видів сільськогосподарських підприємств, важливим виробником аграрної продукції і помітним роботодавцем на сільському ринку праці.

На формування трудового потенціалу фермерських господарств істотно впливає демографічна ситуація (загальна чисельність населення, його структура, тривалість життя, рівень народжуваності та смертності) у сільській місцевості. Демографічні чинники впливають передусім на кількісну складову трудового потенціалу фермерських господарств. Проте їх вплив не зводиться до суто кількісних тенденцій, оскільки виявляється у формуванні

демографічної якості населення через його генофонд, стан здоров'я, тривалість активного періоду життєдіяльності. Крім того, кількість та якість трудового потенціалу фермерських господарств залежать від загальних тенденцій їх розвитку, можливостей забезпечити своїм працівникам необхідний рівень грошових доходів та інших видів матеріального і нематеріального стимулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам розвитку фермерських господарств присвячені праці вітчизняних економістів-аграрників, зокрема Л. Гнатишин [11], Ю. Кирилова [10], А. Максименка [12], М. Маліка [13], Н. Непочатенко [16], В. Липчука [11], Л. Мельника [14; 15], С. Скрипник [18], М. Шульського [24], Т. Яворської [25], І. Яцвіа [26] та інших. Формування і використання трудового потенціалу підприємств, у тому числі сільськогосподарських, є предметом наукових досліджень О. Величко [7], І. Гончарук [3], Д. Доманчук [6], Г. Калетніка [8], С. Кафлевської

[9], У. Стефанюк [19-21], А. Череп [23] та інших. Попри це, незважаючи на значну кількість досліджень, є підстави вважати, що залишаються недостатньо опрацьованими особливості формування трудового потенціалу фермерських господарств у регіональному розрізі з урахуванням важливої участі у цьому процесі сучасних демографічних зрушень.

Формування цілей дослідження. Метою статті є аналіз сучасних тенденцій формування трудового потенціалу фермерських господарств Вінницького регіону в контексті демографічних аспектів розвитку, визначення напрямів подолання негативних явищ у цій сфері та розробка пропозицій щодо вдосконалення ефективного використання праці, що є необхідним завданням для розвитку фермерських господарств.

Виклад основного матеріалу. Фермерські господарства наразі не стали основною організаційно-правовою формою підприємств як у Вінницькій області, так і в інших регіонах нашої країни.

Зрушень, які б дали змогу вести мову про перехід фермерства на якісно новий етап свого розвитку, не спостерігається.

Протягом 2005–2018 рр. кількість фермерських господарств у Вінницькій області зросла з 1322 до 2198, тобто на 66,3% (табл. 1). Дещо вищими темпами збільшувалася площа закріплених за ними сільськогосподарських угідь. Впродовж 2005–2018 рр. дещо зріс показник рівня розораності сільськогосподарських угідь, з 97,6% у 2005 р. до 98,5% у 2018 р. Збільшився за цей період і середній розмір фермерського господарства області за площею використовуваних сільськогосподарських угідь – з 92,4 до 115,3 га, або на 24,8%.

Найменшою упродовж 2005–2018 рр. кількість зареєстрованих господарств була у 2005 р. Оскільки в 2018 р. кількість зареєстрованих господарств збільшилася до 2198, або на 166,3%, то можна вести мову про прискорення зростання фермерського руху в регіоні.

Таблиця 1

Кількість та ресурсне забезпечення фермерських господарств Вінницькій області, 2005–2018 рр.

Показник	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2018/2005, %
Кількість фермерських господарств, од.	1322	1635	2021	2095	2173	2198	166,3
Площа закріплених с.-г., тис. га	122,2	215,9	251,3	239,1	246,3	253,4	207,4
у тому числі ріллі	119,3	211,5	246,1	234,6	241,1	249,7	209,3
Рівень розораності с.-г., %	97,6	98,0	97,9	98,1	97,9	98,5	x
Кількість працівників у фермерських господарствах, осіб	3702	4087	4850	5028	5433	5495	148,4
Припадає на одне фермерське господарство: с.-г., га	92,4	132,0	124,3	114,1	113,3	115,3	124,8
працівників	2,8	2,5	2,4	2,4	2,5	2,5	89,3

Джерело: складено за [4]

Кількість працівників у фермерських господарствах протягом 2005–2018 рр. зросла з 3702 до 5495 осіб, тобто на 48,4%, а в середньому на одне господарство зменшилася з 2,8 до 2,5 особи.

Використовуючи у 2016–2018 рр. значно більші за обсягом земельні й трудові ресурси, порівняно з 2005 р., фермерські господарства Вінницької області зуміли суттєво збільшити обсяги виробництва валової продукції в постійних цінах 2010 р. – з 1768,3 до 2036 млн. грн., або на 151% (табл. 2).

При цьому обсяги виробництва продукції рослинництва впродовж 2016–2018 рр. зросли на

15,5%, а продукції тваринництва – на 6,6%. Таке збільшення обсягів виробництва продукції призвело до того, що питома вага фермерських господарств у загальному обсязі сільськогосподарського виробництва Вінницької області протягом 2016–2018 рр. зросла з 8,3 до 9,0%.

Утім ці зміни не можна вважати кардинальними, адже, як і раніше, роль фермерських господарств у підтриманні продовольчої безпеки Вінницької області залишається незначною (на відміну від європейських країн, входження до союзу яких є ключовим національним пріоритетом).

Валова продукція сільського господарства у фермерських господарствах Вінницької області (у постійних цінах 2010 р.), 2016-2018 рр.

Показник	2016	2017	2018	Відхилення 2018/2016	
				+/-	%
Валова продукція – усього, млн. грн.	1768,3	1662,6	2036,0	267,7	15,1
у т. ч. продукція рослинництва	1694,3	1586,5	1957,1	262,8	15,5
продукція тваринництва	74,0	76,1	78,9	4,9	6,6
Структура валової продукції фермерських господарств, %					
Валова продукція – усього, млн. грн.	100,0	100,0	100,0	x	x
у т. ч. продукція рослинництва	95,8	95,4	96,1	0,3	x
продукція тваринництва	4,2	4,6	3,9	-0,3	x
До загального обсягу сільськогосподарського виробництва усіма категоріями господарств області, %					
Валова продукція – усього, млн. грн.	8,3	8,1	9,0	0,7	8,4
у т. ч. продукція рослинництва	11,7	11,6	12,6	0,9	7,8
продукція тваринництва	1,1	1,1	1,1	-	-
Припадає валової продукції, тис. грн.:					
на одне господарство	844,0	765,1	926,3	82,3	9,7
на одного працівника	351,7	306,0	374,7	23,0	6,5
на 1 га с.-г.	7,4	6,8	8,0	0,6	8,1

Джерело: складено за [4]

Протягом 2016–2018 рр. середній показник обсягу виробленої валової продукції в розрахунку на одне фермерське господарство у Вінницькій області зріс з 844,0 тис. грн. до 926,3 тис. грн., тобто на 9,7%, а на 1 га сільськогосподарських угідь – з 7,4 тис. грн. до 8,0 тис. грн. – на 8,1%.

На рис. 1 наведено обсяг виробництва основних видів сільськогосподарських культур в фермерських господарствах Вінницької області в 2018 р.

На рис. 2 наведено кількість поголів'я сільськогосподарських тварин в фермерських господарствах Вінницької області в 2018 р.

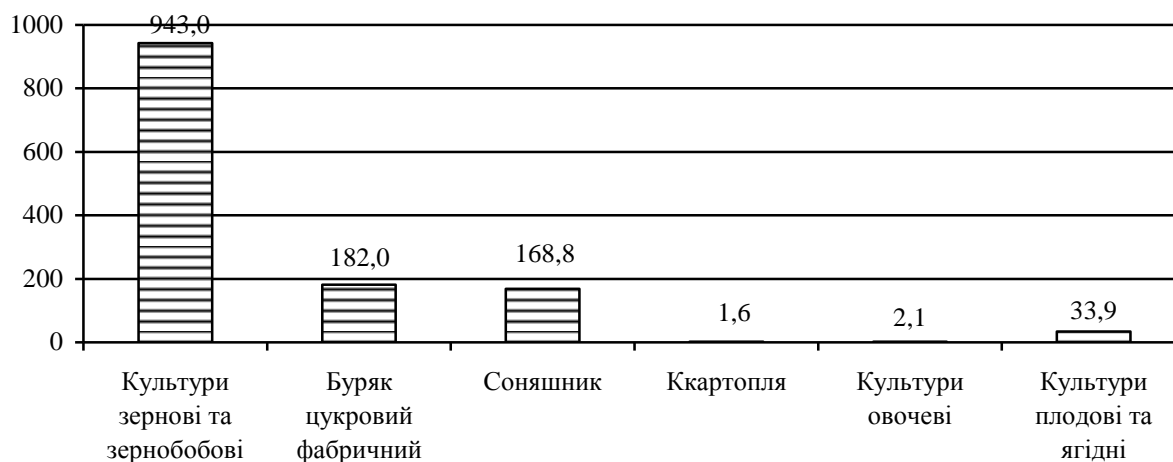

Рис. 1. Обсяг виробництва основних видів сільськогосподарських культур у фермерських господарствах Вінницької області, 2018 р., тис. т

Джерело: складено за [4]

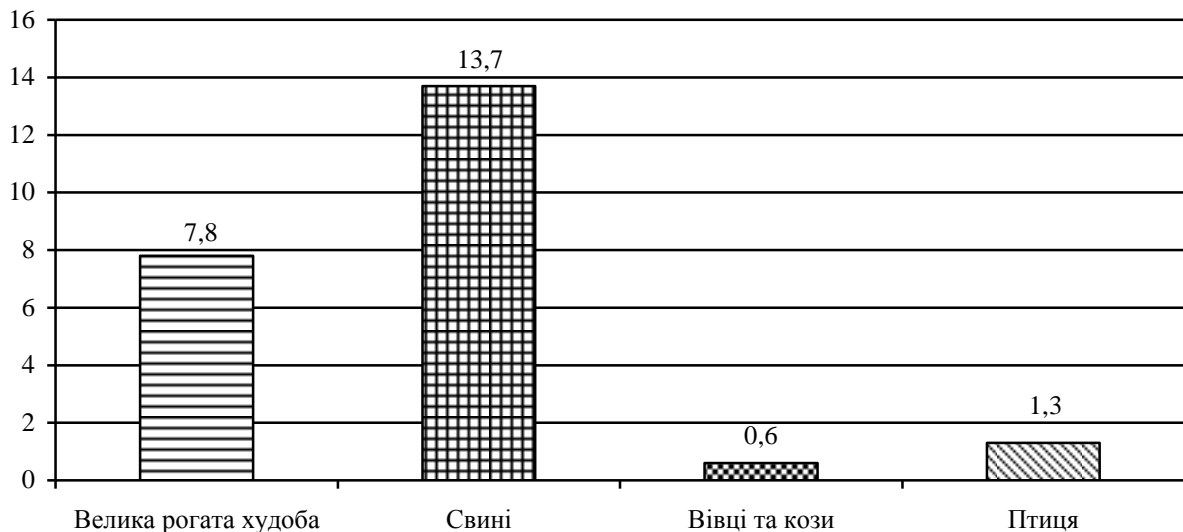

Рис. 2. Кількість поголів'я сільськогосподарських тварин в фермерських господарствах Вінницької області, 2018 р., тис. голів

Джерело: складено за [4]

Обсяг виробництва продукції тваринництва у фермерських господарствах Вінницької області наведено на рис. 3.

Переважно невеликі фермерські господарства

поступаються за показниками рентабельності таким категоріям аграрних підприємств Вінницької як господарські товариства і приватні підприємства.

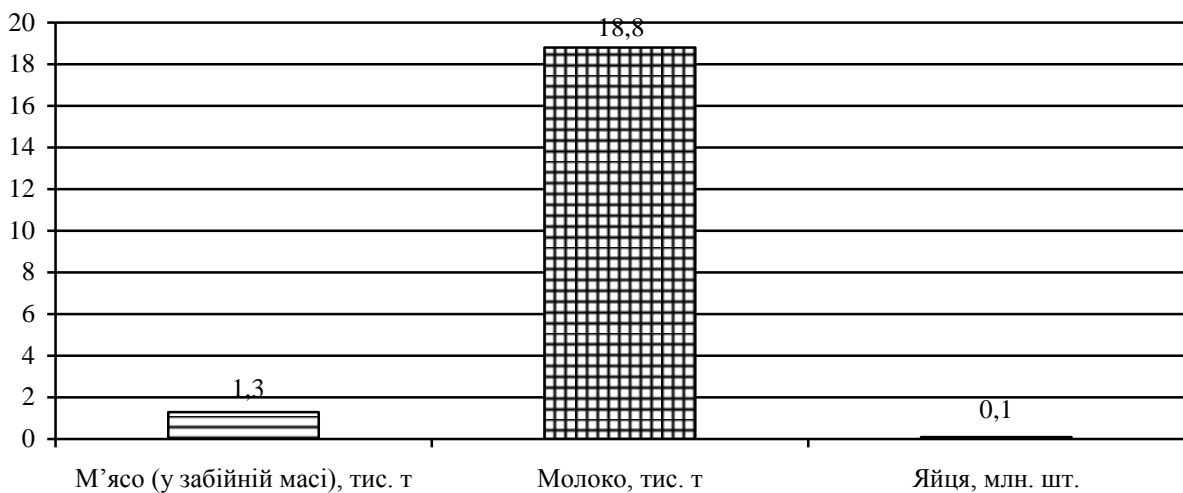

Рис. 3.

Обсяг виробництва продукції тваринництва у фермерських господарствах Вінницької області, 2018 р.

Джерело: складено за [4]

Оскільки фермерські господарства Вінницької області, суттєво не змінюючи обсяг задіяних земельних ресурсів і працівників, зуміли помітно збільшити обсяги виробництва продукції та поліпшити результати фінансово-господарської діяльності, доходимо висновку, що вони розвиваються на інтенсивній основі. Забезпечує цей процес зміцнення їх матеріально-технічної бази.

Попри поліпшення ситуації рівень забезпечення фермерських господарств технічними засобами залишається доволі низьким. На 2198 фермерських господарств у 2018 р. припадало 2724 трактори, 622 зернозбиральних комбайнів, 1537 машин посівних та для садіння, 512 машини для захисту

сільськогосподарських тощо.

Підвищення рівня механізації праці дає змогу вивільнити певну кількість робітників, а з іншого – нестача сільськогосподарської техніки негативно позначається на продуктивності праці персоналу фермерських господарств. Позитивну роль у поліпшенні технічного забезпечення фермерських господарств відіграє посилення їх державної підтримки.

Простежується тенденція до підвищення продуктивності праці працівників зайнятих у фермерських господарствах. Вона значною мірою зумовлена зміцненням протягом останніх років матеріально-технічної бази фермерських господарств. Спостерігається зростання рівня рентабельності їх

сільськогосподарської діяльності.

Фермерські господарства розвиваються в певному соціальному, економічному, природному, кліматичному, політичному, правовому середовищі. Демографічним середовищем, основою формування трудового потенціалу фермерських госпо-

дарств є сільське населення. Статистичні дані Вінницької області свідчать, що останнім часом кризовий стан у демографічній ситуації сільських територій лише посилюється. Протягом 2016-2018 рр. чисельність наявного сільського населення у Вінницькій області скоротилася з 780,3 до 758,7 тис. осіб, тобто на 2,8% (табл. 3).

Таблиця 3

Показник	2016	2017	2018	Відхилення 2018/2016	
				+/-	%
Наявне населення	1590,4	1575,8	1560,4	-30,0	-1,9
у тому числі сільське	780,3	769,5	758,7	-21,6	-2,8
Питома вага сільського населення, %	49,06	48,83	48,62	-0,44	x
Постійне населення	1583,3	1568,7	1553,3	-30,0	-1,9
у тому числі сільське	779,3	771,4	760,6	-18,7	-2,5
Питома вага сільського населення, %	49,2	49,2	49,0	-0,2	x
Населення у віці 15–64 роки	1063,2	1048,9	1037,4	-25,8	-2,5
Сільське населення у віці 15–64 роки	500,8	493,7	489,7	-11,1	-2,3
Питома вага сільського населення у віці 15–64 роки, %	47,1	47,0	47,2	-	-

Джерело: складено за [2]

Питома вага наявного сільського населення в загальній кількості наявного населення Вінницької області знизилася зі 49,6% у 2016 р. до 48,62% у 2018 р. На відміну від інших областей України у Вінницькій області відносно нижчий рівень урбанізації, що накладає певний відбиток на демографічні процеси та ринок праці.

Чисельність сільського населення у працездатному віці (15–64 роки) протягом досліджуваного періоду зменшилася з 500,8 до 489,7 тис. осіб, або на 2,3%. Питома вага сільських жителів працездат-

ного віку зросла з 47,1% до 47,2%. Це стало результатом нерівномірності зміни показників народжуваності протягом останніх 50 років.

Характерною рисою для сільських населених пунктів Вінницької області впродовж досліджуваного періоду стало погіршення показників природного руху населення (рис. 4). Йдеться про зростання природного скорочення, оскільки відповідні показники є від'ємними. Хоча поступово основним чинником скорочення чисельності сільського населення у Вінницькій області стає не природне скорочення, а міграція у міста та за кордон.

Рис. 4. Природний рух населення в сільській місцевості Вінницької області, 2016-2018 рр.

Джерело: складено за [2]

Демографічна ситуація в сільській місцевості Вінницької області, характеризується негативними показниками (скороченням населення), проте виглядає не такою песимістичною, як у багатьох інших регіонах України.

Зростання природного скорочення сільського населення у Вінницькій області спричинило зростання середнього його віку. Протягом 2016-2018 рр.

він зріс з 42,8 до 43,1 року, у тому числі чоловіків – з 39,4 до 39,7 року, а жінок – з 45,8 до 46,1 року (табл. 4). Цей показник тісно пов'язаний з показником середньої тривалості життя і вказує на певне покращання у сфері здоров'я населення, незважаючи на значне скорочення мережі сільських закладів системи охорони здоров'я. Зазначимо, що збільшення середнього віку сільського населення, без

сумніву, є позитивним процесом. Однак він створює додаткові проблеми з кількістю зайнятих осіб

та ускладнює процес соціального забезпечення найбільш уразливих верств сільського населення.

Таблиця 4

Середній вік населення в сільській місцевості Вінницької області, 2016-2018 рр.

Категорія населення	2016	2017	2018
Обидві статі	42,8	43,0	43,1
Чоловіки	39,4	39,5	39,7
Жінки	45,8	46,0	46,1

Джерело: складено за [2]

Незважаючи на зростання середнього віку сільського населення у Вінницькій області, демографічне навантаження на осіб у віці 15–64 роки протягом 2016-2018 рр. знижувалося – з 754 до 742 осіб із розрахунку на тисячу осіб названого віку

(табл. 5). При цьому показник навантаження стосовно дітей віком від 0 до 14 років знизився з 283 до 279, а стосовно населення у віці 60 років і старшому – з 467 до 463 осіб. Це позитивна тенденція, яка показує покращання у сфері утримання осіб непрацездатного віку.

Таблиця 5

Демографічне навантаження на осіб у віці 15–64 роки в сільській місцевості Вінницької області, 2016-2018 рр.

Категорія населення	2016	2017	2018
Усього	745	741	742
У тому числі у віці: 0–14 років	283	280	279
65 років і старшому	467	461	463

Джерело: складено за [2]

Демографічна ситуація в сільській місцевості є доволі складною. Продовжується скорочення кількості сільського населення. Призупинення цього процесу залежатиме від соціально-економічного розвитку сільських територій, перспективи якого пов'язуються з розвитком малого аграрного підприємництва, основною складовою якого є фермерські господарства.

Вітчизняна статистика, на жаль, не збирає достатньою мірою відомості про кількість трудових ресурсів фермерських господарств, про затрати їхньої праці та її оплату тощо. У зв'язку з цим неможливим є розрахунок багатьох показників, які характеризують їх використання.

У процесі аналізу використання трудових ресурсів фермерських господарств слід виходити з тих тенденцій, які відбуваються у сфері зайнятості населення досліджуваного регіону загалом. Кіль-

кість зайнятих органи державної статистики визначають на основі матеріалів спеціально організованого вибіркового обстеження. Зайнятими вважають осіб у віці 15–70 років, які працювали хоча б одну годину протягом обстежуваного тижня за наймом й отримали за свою працю грошову чи натуральну винагороду, а також ті, хто працював у власному підприємстві, у власній справі безкоштовно. До працівників відносять тих зайнятих на підприємствах, в установах та організаціях, які працюють на підставі постійного або тимчасового письмового трудового договору (контракту, договору цивільно-правового характеру). Інформацію про них узагальнюють на основі статистичної звітності підприємств, установ, організацій.

Протягом 2016-2018 рр. загальна чисельність зайнятого населення у Вінницькій області скоротилася з 672,6 до 652,7 тис. осіб (табл. 6).

Таблиця 6

Чисельність зайнятого населення у Вінницькій області, 2016-2018 рр.

Показник	2016		2017		2018	
	усього	у т.ч. наймані працівники	усього	у т.ч. наймані працівники	усього	у т.ч. наймані працівники
Усього зайнято, тис. осіб	672,6	351,6	663,8	343,9	652,7	333,3
Сільське господарство, лісове господарство і рибне господарство тис. осіб	254,2	43,8	230,3	41,3	215,0	37,6
Питома вага сільського господарства, лісового господарства і рибного господарства, %	37,8	12,4	34,7	12,0	32,9	11,3

Джерело: складено за [2]

Чисельність зайнятих у сільському господарстві, лісовому господарстві та рибному господарстві скоротилася з 254,2 до 215,0 тис. осіб, або на 18,2%. Из-поміж них у 2018 р. найманими працівниками були лише 37,6 тис. осіб. Інші 295,7 тис. осіб – це переважно особи, зайняті лише в особистих селянських господарствах. Якщо питома вага зайнятих у зазначених у табл. 6 галузях у 2018 р. складала

32,9% від загальної кількості зайнятих в економіці Вінницької області, то серед найманих працівників їх питома вага складала лише 11,3%.

Середньооблікова чисельність штатних працівників на підприємствах у сільському, лісовому та рибному господарстві протягом 2016-2018 рр. скоротилася з 273,5 тис. осіб до 265,5 тис. осіб, тобто на 12,9% (табл. 7).

Таблиця 7

Середньооблікова чисельність штатних працівників у Вінницькій області, 2016-2018 рр.

Показник	2016	2017	2018	2018/ 2016, %
Усього зайнято, тис. осіб	273,5	269,0	265,5	97,1
Сільське господарство, лісове господарство і рибне господарство, тис. осіб	34,1	32,4	31,7	93,0
Сільське господарство, тис. осіб	31,2	30,3	29,1	93,3
Питома вага сільського господарства, лісового господарства і рибного господарства, %	12,5	12,0	11,9	x
Питома вага сільського господарства, %	11,4	11,3	11,0	x

Джерело: складено за [2]

Їхня питома вага в загальній чисельності працівників на підприємствах, установах та організаціях Вінницької області за цей час скоротилася з 12,5% до 11,9%. Слід зазначити, що серед трьох галузей виду економічної діяльності «сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство» (їх у публікаціях органів Державної служби статистики України виділяють в одну окрему категорію) найбільшою чисельністю працівників відзначається саме сільське господарство. Тенденції в чисельності працівників цієї галузі цілком збігаються з тенденціями за всією сукупністю підприємств цього виду економічної діяльності. Більше того, вони визначають їх, адже чисельність працівників у лісовому та рибному господарстві незрівнянно менша від чисельності працівників у сільському господарстві.

Аналогічними є тенденції в чисельності працівників фермерських господарств.

Загалом слід відзначити чітко виражену тенденцію до зростання рівня концентрації розвитку фермерських господарств Вінницької області в урбанізованих районах. Цей висновок узгоджується з висновками австрійського економіста Тюнена, який аналогічні закономірності встановив понад півтора століття тому. Для розвитку фермерських господарств, які у більшості своїй є невеликими за розмірами, наявність розміщених поруч ринків збуту продукції важливіша, ніж для великих підприємств, наприклад, господарських товариств.

Це пов'язане з їх значно гіршим забезпеченням тими видами ресурсів, які відіграють важливу роль у системі маркетингу. На нашу думку, аналогічні

тенденції спостерігатимуться і в майбутньому, особливо зважаючи на величезні відмінності в розвитку транспортної інфраструктури у приміських, віддалених і так званих проміжних районах Вінницької області.

У 2018 р. із 5495 працівників фермерських господарств Вінницької області 4148 осіб склали чоловіки і 1347 – жінки. Питома вага чоловіків становила 78,0%, тобто фермерство можна вважати сферою переважно чоловічої зайнятості (табл. 8).

Якщо ж розглянути сукупність працівників з погляду використання праці їх власників та найманих працівників, то питома вага перших у 2018 р. складала лише 26,5 %, а других – 73,5%. Це свідчить про наявність значних відмінностей в організації використання трудових ресурсів фермерських господарств розвинутих європейських країн і нашої країни, оскільки фермерські господарства у країнах Заходу базуються на використанні насамперед праці їх власників і членів родин.

Слід зазначити, що переважна більшість найманих працівників працюють на постійній основі – 86,9%. Сезонні ж працівники, як правило, працюють без укладання трудового договору, підтвердженням чого є дуже високий відсоток постійних працівників. Їхня заробітна плата виплачується переважно «в конвертах», що не тільки призводить до «тінізації» цієї сфери діяльності і зменшення надходжень коштів до місцевих бюджетів, а й є фактом дискримінації тимчасових найманих працівників, адже вони втрачають право на так званий соціальний пакет.

Склад працівників у фермерських господарствах Вінницької області, 2018 р.

Показник	Усього	У тому числі	
		чоловіки	жінки
Чисельність працівників, усього	5495	4148	1347
У тому числі: членів фермерських господарств	1456	1136	320
найманих працівників	4039	3012	1027
із них постійних	3513	2710	803
Питома вага членів фермерських господарств у загальній кількості працюючих, %	26,5	27,4	23,7
Припадає на одного члена фермерського господарства найманих працівників	2,8	2,6	3,2
Питома вага чоловіків і жінок серед членів фермерських господарств, %	100,0	78,0	22,0
найманих працівників	100,0	74,6	25,4
із них постійних	100,0	77,1	22,9

Джерело: складено за [4]

У 2198 фермерських господарствах Вінницької області у 2018 р. працювали лише 1347 жінки.

Праця жінок використовується лише приблизно в половині з наявних фермерських господарств Вінницької області і далеко не в кожному. Питома вага жінок – членів цих господарств у загальній кількості зайнятих у них жінок у 2018 р. складала 24,5%, що є дещо нижчим від відповідного показника стосовно чоловіків.

Слід зазначити, що протягом 2016-2018 рр. у співвідношенні чоловіків і жінок у фермерських господарствах Вінницької області мали місце певні зміни (табл. 9). Протягом 2016-2018 рр. загальна чисельність працівників фермерських господарств помітно збільшилася, причому темпи зростання чисельності жінок помітно перевищували темпи зростання чисельності чоловіків.

Таблиця 9

Статевий склад працівників у фермерських господарствах Вінницької області, 2016-2018 рр.

Показник	2016	2017	2018
Чисельність працівників, усього	5028	5433	5495
з них чоловіки	3846	4178	4148
жінки	1182	1255	1347
Питома вага чоловіків у загальній кількості працівників, %	76,5	76,9	75,4

Джерело: складено за [4]

У 2018 р. у Вінницькій області питома вага жінок у загальній чисельності працівників фермерських господарств становила 24,6%. Для порівняння, в середньому в Україні вона була в 2018 р. приблизно такою самою – 25,1%.

У табл. 10 показано динаміку продуктивності

праці у фермерських господарствах Вінницької області (вартість виробленої валової продукції сільськогосподарства в постійних цінах 2010 р. з розрахунку на одного працівника). Цей показник протягом 2016-2018 рр. зріс у на 6,5%.

Таблиця 10

Продуктивність праці у фермерських господарствах Вінницької області, 2016-2018 рр.

Показник	2016	2017	2018	Відхилення 2018/2016	
				+/-	%
Припадає валової продукції, тис. грн.: на одне господарство	844,0	765,1	926,3	82,3	9,7
на одного працівника	351,7	306,0	374,7	23,0	6,5
на 1 га с.-г.	7,4	6,8	8,0	0,6	8,1

Джерело: складено за [4]

До показників продуктивності праці у фермерських господарствах, крім основних, можна віднести й такі, як площа сільськогосподарських угідь та поголів'я тварин із розрахунку на одного працівника.

З даних табл. 11 видно, що протягом 2016-2018 рр. площа сільськогосподарських угідь на одного працівника у фермерських господарствах Вінницької області скоротилася з 47,6 до 46,1 га.

Площа сільськогосподарських угідь на одного працівника у фермерських господарствах в адміністративних районах Вінницької області, 2016-2018 рр.

Показник	2016	2017	2018
Кількість працівників, осіб	5028	5433	5495
Площа с.-г. угідь, тис. га	239,1	246,3	253,4
Припадає с.-г. угідь на 1 працівника, га	47,6	45,3	46,1

Джерело: складено за [4]

Упродовж десятиліть Вінницька область відзначалася високим рівнем розвитку скотарства в сільськогосподарських підприємствах та господарствах населення. Однак фермерські господарства

поки що не стали активними щодо нарощування поголів'я великої рогатої худоби (табл. 12).

Поголів'я великої рогатої худоби на одного працівника фермерських господарств Вінницької області, 2016-2018 рр.

Показник	2016	2017	2018
Кількість працівників, осіб	5028	5433	5495
Поголів'я ВРХ, тис. голів	7,5	7,6	7,8
Припадає поголів'я на одного працівника	1,5	1,4	1,4

Джерело: складено за [4]

Показник поголів'я великої рогатої худоби з розрахунку на одного працівника протягом 2016-2018 рр. скоротився з 1,5 до 1,4 голови. Його рівень свідчить про надзвичайно низький розвиток скотарства у фермерських господарствах Вінницької області.

Очевидно, що розвиток тваринництва є одним із найважливіших резервів підвищення ефективності використання трудових ресурсів фермерських господарств. При цьому вирішувалося б питання покращання забезпечення міських та сільських жителів молоко- та м'ясопродуктами, це сприяло б

удосконаленню галузевої структури виробництва і структури посівних площ у рослинництві через підвищення питомої ваги кормових культур.

Серед найважливіших чинників підвищення ефективності використання трудових ресурсів у фермерських господарствах слід назвати рівень заробітної плати.

Протягом 2016-2018 рр. загалом у всіх галузях економіки Вінницької області її середньомісячний розмір у номінальному вираженні зріс з 4189 до 7801 грн., тобто на 86,2% (табл. 13).

Середньомісячна номінальна заробітна плата найманих працівників у Вінницькій області, 2016-2018 рр.

Показник	2016	2017	2018	Відхилення 2018/2016	
				грн.	%
Усього в економіці області, грн.	4189	6121	7801	3612	86,2
Сільське господарство, лісове господарство і рибне господарство, грн.	4290	6499	8317	4027	93,9
в т.ч. сільське господарство, грн.	4101	6201	8039	3938	96,0
Рівень заробітної плати в сільському господарстві, лісовому господарстві і рибному господарстві до середнього в області, %	102,4	106,2	106,6	4,2	x
в т.ч. сільське господарство, %	97,9	101,3	103,1	5,2	x

Джерело: складено за [2]

У сільському, лісовому та рибному господарстві заробітна плата зростала вищими темпами. Її рівень у 2018 р. складав 106,6% середнього області. Хоча це на 4,2% більше, ніж у 2016 р., рівень соціального захисту працівників сільськогосподарських підприємств залишається доволі низьким.

Підвищення продуктивності праці та її оплати знаходить своє комплексне відображення в показниках питомої ваги витрат на оплату праці у структурі витрат на виробництво продукції. У 2018 р. загалом у фермерських господарствах Вінницької області вона складала 3,6% (табл. 14).

Частка основних видів витрат у структурі витрат на виробництво продукції у фермерських господарствах Вінницької області, 2016-2018 рр., %

Показник	2016	2017	2018
Витрати на оплату праці	3,3	3,5	3,6
Відрахування на соціальні заходи	1,1	1,2	1,3
Матеріальні затрати, всього	83,8	84,6	85,4

Джерело: складено за [2]

У зарубіжних країнах питома вага витрат на оплату праці є вищою в кілька разів [17]. Це також свідчить про дискримінаційні умови відтворення трудового потенціалу у фермерських господарствах. Цілком очевидно, що рівень заробітної плати у країні слід значно підвищити вже у найближчій перспективі.

Спостерігається певна залежність використання трудових ресурсів фермерських господарств від рівня урбанізованості адміністративних районів області, в яких вони знаходяться. У приміських районах темпи скорочення кількості працівників цих господарств нижчі. Однак менші розміри землекористування фермерських господарств у цих районах негативно позначаються на продуктивності праці їх працівників.

Висновки. Демографічна ситуація в сільській місцевості, де здійснюють свою діяльність фермерські господарства, є доволі складною. Продовжується скорочення кількості сільського населення. Призупинення цього процесу залежить від соціально-економічного розвитку сільських територій, перспективи якого пов'язуються з розвитком малого аграрного підприємництва, основною складовою якого є фермерські господарства.

Покращання демографічної ситуації в сільській місцевості передбачає підвищення рівня народжуваності серед сільських жителів, зниження рівня міграції зі сіл у міста та за кордон найбільш продуктивної частини сільського трудового потенціалу, повернення в сільську місцевість висококваліфікованих працівників після їхньої підготовки у вищих і середніх спеціальних навчальних закладах.

Успішний розвиток фермерських господарств можливий за умови формування в них трудового потенціалу, характерними рисами якого є висока працездатність та відповідна фахова підготовка. Лише в такому разі створюються передумови для підвищення продуктивності праці.

Значного поштовху процесу формування трудового потенціалу фермерських господарств повинна надати розпочата в країні децентралізація влади, суть якої зводиться до передачі частини владних повноважень від органів центральної влади органам місцевого самоврядування. У разі успішного проведення адміністративно-територіальної реформи сільські територіальні громади будуть зацікавлені в розвитку на їхній території підприємств, спроможних наповнювати місцеві бюджети. Особлива увага сільських територіальних громад законнопримірно приділятиметься розвитку фермерських господарств, що матиме безпосередній вплив на формування і використання їх трудового потенціалу.

Список використаних джерел

1. Аграрний сектор України. URL : <http://agroua.net/statistics/>
2. Головне управління Державної служби статистики у Вінницькій області. URL : <https://www.vn.ukrstat.gov.ua/index.php>
3. Гончарук І.В., Томашук І.В. Державне регулювання розвитку ресурсного потенціалу сільських територій : загальні аспекти. Економіка. Фінанси. Менеджмент : актуальні питання науки і практики. 2018. № 4. С. 19-30
4. Департамент агропромислового розвитку, екології та природних ресурсів Вінницької обласної державної адміністрації URL : <http://www.vin.gov.ua/dep-agr>
5. Державна служба статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>
6. Доманчук Д.П., Галицька У.Б. Особливості формування трудового потенціалу сільськогосподарських підприємств регіону. Інноваційна економіка. 2013. № 7. С. 167–171.
7. Єрмаков О.Ю., Величко О.В. Формування і ефективність використання трудових ресурсів в сільськогосподарських підприємствах : монографія. Київ : Аграр Медіа Груп, 2010. 174 с.
8. Калетнік Г.М. Стратегічно-інституційні засади ефективності використання потенціалу аграрного сектору економіки. Економіка. Фінанси. Менеджмент : актуальні питання науки і практики. 2015. № 1. С. 3-15.
9. Кафлевська С.Г. Оцінка демографічних чинників формування трудового потенціалу сільських територій. Економіка АПК. 2011. № 12. С. 102–108.
10. Кирилов Ю.Є., Осадчук І.В. Розвиток фермерства та ОСГ України в системі світового сільського господарства : монографія. Херсон : Д.С. Грін, 2011. 299 с.
11. Липчук В.В., Гнатишин Л.Б., Кордоба О.М. Фермерські господарства : стан, проблеми та стратегії розвитку. Львів, 2010. 236 с.
12. Максименко А.О., Говоруха О.М. Погляд фермерів на перспективи розвитку фермерських господарств в Україні : соціологічний аспект. Український соціум. 2014. № 3. С. 43–51.
13. Малік М.Й., Шпикуляк О.Г., Мамчур В.А. Інституційна формалізація розвитку сімейних фермерських господарств в Україні. Економіка АПК. 2018. № 10. С. 72-85.
14. Мельник Л.Л. Фермерство України в контексті розмірів землекористування. Агросвіт. 2017. № 8. С. 24-34.

15. Мельник Л.Ю. Фермерство в Україні : надбання, проблеми та перспективи. Агросвіт. 2012. № 2. С. 7–12.
16. Непочатенко О.О., Хлівна І.В., Транченко Л.В., Транченко О.М. Особливості управління та фінансового забезпечення розвитку фермерських господарств : монографія. Умань : Сочінський, 2014. 284 с.
17. Підтримка фермерів у країнах ЄС. Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром на запит народного депутата України. URL : http://radaprogram.org/sites/default/files/infocenter/publications/subsydiyi_fermer_am.pdf
18. Скрипник С.В., Шепель І.В. Іноземний досвід формування та ефективного використання трудового потенціалу фермерськими господарствами та їх державна підтримка. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2010. № 3 (11). С. 85–88.
19. Стефанюк У.Ф. Диверсифікація діяльності фермерських господарств як напрям поліпшення використання ресурсів. Вісник Львівського національного аграрного університету : економіка АПК. 2013. № 20 (1). С. 440–446.
20. Стефанюк У.Ф. Прогнозні параметри розвитку трудового потенціалу фермерських господарств. Ефективна економіка. 2016. №5. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5000>.
21. Стефанюк У.Ф. Удосконалення формування і використання трудового потенціалу фермерських господарств. Причорноморські економічні студії. 2016. Вип. 3. С. 74–80.
22. Ушенко Н.В. Демографічні передумови формування людського капіталу в Україні. Актуальні проблеми економіки. 2007. № 3 (69). С. 168–174.
23. Череп А.В., Дашко І.М. Методичні підходи до оцінки ефективності використання трудового потенціалу підприємств. Агросвіт. 2012. № 15. С. 48–50.
24. Шульський М.Г., Шульський А.М. Фермерство як форма підприємницької діяльності в аграрному виробництві. Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. 2013. Т. 15. № 2. С. 437–442.
25. Яворська Т.І. Державна підтримка фермерських господарств: сучасні реалії. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету : економічні науки. 2013. № 4. С. 250–254.
26. Яців І.Б. Розвиток фермерства в конкурентному середовищі. Вісник Сумського національного аграрного університету : економіка та менеджмент. 2010. Вип. 6/2. С. 74–79.

УДК 338.43

Логоша Р. В.

доктор економічних наук, доцент,
доцент кафедри аграрного менеджменту,
Вінницький національний аграрний університет
(м. Вінниця)
ORCID iD <https://orcid.org/0000-0001-6462-5083>

АВТОРСЬКА ТЕОРІЯ ІДЕНТИФІКАЦІЇ РИНКІВ

Logosha R. V.

Doctor of Economics, Associate Professor,
Associate Professor of Agrarian Management Department
Vinnytsia National Agrarian University
(Vinnytsia)
ORCID iD <https://orcid.org/0000-0001-6462-5083>

AUTHOR'S THEORY OF MARKET IDENTIFICATION

Анотація.

Концепт ринку може бути систематизованим через своєрідний фундамент економічної теорії і практики, адже цивілізація може бути інтерпретована саме через детермінантну роль інституту ринку. У статті розглянута ситуація, коли фокусується увага на тих напрямках наукових досліджень, які можна відокремити як складові згаданої раніше загальної теорії ринку.

Методологія авторських досліджень передбачає використання універсальної моделі пізнання, означеної, як раціональний критицизм, на протизагу класичній. Авторська методологія будувалася на результатах аналізування відомих і достатньо поширених у світовому інформаційному полі методологічних підходів.

Запропонована авторська теорія побудована на синтезі або змістовному композиційованні – певної множини базових та умовних знань, і таке узгодження передбачало формування певного ряду базових та, відповідно, доповнюючих теорій, які стосувалися ринку та супутніх інститутів, а також стадійної трансформації суспільства. На цій основі було сформульовано власний алгоритм формування та реалізації авторської методології досліджень.